

Европейски съд по правата на човека

Дикме срещу Турция
(Dikme v. Turkey)

Жалба № 20869/92

Решение от 11 юли 2000 г. на I отделение на Съда

(резюме)*

Чл. 3: забрана за изтезания, нечовешко или унижително отнасяне; задължение за провеждане на ефективно разследване; **чл. 5, т. 2:** право на своевременно съобщаване на причините за задържането; **чл. 5, т. 3:** право на задържаното лице на своевременно изправяне пред съдия; **чл. 6:** право на справедливо гледане на делото при наличие на наказателно обвинение; право на адвокатска помощ; **чл. 8:** право на защита на семейния живот

На всяко арестувано лице трябва да бъдат обяснени на разбираем език съществените правни и фактически основания за задържането му, така че то да бъде в състояние, ако сметне за уместно, да оспори пред съд законността на извършения арест. Не е необходимо представителите на властите да направят това в самия момент на ареста. Дали съдържанието на информацията и бързината на съобщаването ѝ са достатъчни, се преценява във всеки отделен случай с оглед на конкретните му особености.

Фактът, че продължителността на задържането от полицията е съобразена с вътрешното право, не може да освободи властите от изискването задържаното лице своевременно да бъде изправено пред съдия, съгласно чл. 5, т. 3.

Нуждите на разследването и трудностите, присъщи на борбата срещу тероризма, не дават на властите свобода да арестуват заподозрените лица и да ги подлагат на полицейско задържане без ефективен съдебен контрол, нито пък могат да оправдаят ограничаването на защитата на физическия им интегритет.

Забраната за изтезания и нечовешко или унижително отнасяне или наказание е абсолютна и не зависи от поведението на жертвата, а в случаите, в които се касае за задържани от властите лица – и от характера на твърдяното престъпление.

Фактите по делото

Жалбоподателите са г-н Метин Дикме и неговата майка г-жа Емине Дикме. Към датата на постановяването на решението на Европейския съд първият жалбоподател бил в затвора в Истанбул, а майка му живеела във Виена.

Г-н Дикме и неговата спътничка У.О. били задържани от полицията в р-н Левент в Истанбул в 7.30 ч. сутринта на 10 февруари 1992 г., след като при направената проверка представили фалшиви документи за самоличност. Те били

* Материалът е подготвен и предоставен от Фондация *Български адвокати за правата на човека*, като част от диск „Сборник материали по правата на човека”, издаден от НИП през 2007 г.

отведени в местното полицейско управление, откъдето след няколко часа били преместени в ареста на антитерористичния отдел на Главното управление на полицията в Левент.

Жалбоподателят разказва, че при пристигането си в сградата бил с превръзка на очите. Там полицаи, които се представили като служители на отряда “Анти-Дев-Сол¹”, започнали да го удрят и ритат и го заплашили, че ще го убият ако не разкрие истинската си самоличност. След това бил отведен в стая на приземния етаж, дрехите му били свалени и бил провесен на ръцете си, вързани на гърба – метод, известен като “палестинско обесване”. През следващите няколко часа, докато бил завързан по този начин, полицаите го биели и пускали електрически ток по тялото му.

Около 19.00 ч. г-н Дикме бил отведен в друга стая, където бил сложен легнал на пода с все така вързани зад гърба ръце. Мъж, представил се като член на секретните служби, му казал “Ти принадлежиш към *Девримки Сол* и ако не ни дадеш информацията, от която се нуждаем, ще си тръгнеш оттук с краката напред”. След това полицаите започнали отново да го бият. Това продължило до около 2.00 ч., когато бил отведен в килия с площ 2 кв.м. и оставен да спи гол на пода.

На следващата сутрин, около 8.00 ч., той бил свален в приземния етаж, където полицейските служители продължили да го бият и да го изтезават с електрически ток. До обяд вече два пъти бил губил съзнание. Мъченията продължили целия ден, а вечерта отново бил отведен при служителя на секретните служби, който, теглейки го за косата, блъснал два пъти главата му в стената. После г-н Дикме бил отведен в гората, където някой опрял пистолет в главата му, накарал го “да си каже молитвата” и произвел фалшив изстрел. Веднага след мнимата екзекуция бил върнат в ареста, съблечен гол и със завързани очи вкаран във вана с ледено студена вода. На следващия ден мъченията продължили. Малтретирането на жалбоподателя приключило на петия ден от задържането му. Разпитите, по време на които той бил със завързани очи, продължили. Г-н Дикме нямал достъп до адвокат. Били му отказани и всякакви посещения, вестници и книги.

Жалбоподателят е представил пред Съда писмо от У.О., в което тя разказва, че е станала свидетел как полицаите са започнали да го бият през първия ден от задържането им. Освен това виждала г-н Дикме, когато бил отвеждан или връщан от разпит, и той винаги е бил със завързани очи, така че тя само веднъж успяла да забележи синини около очите му.

На 26 февруари 1992 г. жалбоподателят и У.О. били прегледани от съдебен лекар, който не констатирал следи от насилие по телата им, а само зараснали ожулвания по левия лакът на жалбоподателя. По-късно същия ден г-н Дикме и У.О. били изправени пред съдия от Съда по национална сигурност, пред когото се отказали от показанията си, дадени пред полицията, като посочили че са ги подписали насила. Съдията разпоредил да бъдат задържани до процеса, тъй като приел, че има доказателства за членството им в *Дев-Сол* и за участието им в актове на насилие, извършени от тази организация.

След преместването му в затвора жалбоподателят бил прегледан от лекар, но без да бъде придружен от адвокат. В предварителното си заключение от 28 февруари 1992 г. лекарят констатирал наличието на множество белези по тялото

¹ “Дев-Сол” (Леви революционери) е наименованието, с което обикновено се означава крайно лявото въоръжено движение *Türkiye Halk Kurtuluş Partisi/Cephesi-Devrimci Sol*.

на г-н Дикме. Тези констатации били потвърдени и в окончателното заключение от 4 март 1992 г. на Института по съдебна медицина.

На 11 юни 1992 г., последният ден от мюсюлманския празник Рамадан, г-жа Дикме се опитала да посети сина си, но ръководството на затвора не ѝ позволило да се срещне с него.

На 7 септември 1992 г. прокурорът издал обвинителен акт срещу жалбоподателя и У.О. за извършването на серия нападения в периода 1990 - 1992 г., както и за участие в редица терористични актове на незаконната въоръжена организация *Дев-Сол*, като искал постановяване на смъртни присъди. В започналия на 23 октомври съдебен процес пред Съда по национална сигурност г-н Дикме не признал обвиненията и категорично се отрекъл от показанията си, дадени пред полицията. Той направил и официално оплакване от полицейските служители, малтретирали го по време на задържането. Обяснил, че с У.О. са използвали фалшиви документи за самоличност, защото са се опасявали от полицейски репресии, предвид криминалното досие на сестра му. На 8 януари и 8 октомври 1993 г. прокурорът предявил допълнителни обвинения срещу г-н Дикме.

Съдът постановил присъдата си на 26 юни 1998 г. Приел, че обвиняемият е виновен за някои от престъпленията, извършени от името на организацията *Дев-Сол* с цел подкопаване на конституционния ред в страната, и му наложил смъртно наказание. Г-н Дикме обжалвал присъдата пред Касационния съд, който на 22 март 1999 г. я отменил като немотивирана и върнал делото на Съда по национална сигурност. Към датата на постановяване на решението на Европейския съд производството било все още висящо пред него.

След оплакването, направено в съдебното заседание на 23 октомври 1992 г., първият жалбоподател и У.О. подали и писмени жалби срещу мъчителите си, които председателят на Съда по национална сигурност изпратил на прокуратурата на 8 декември 1992 г. На 10 декември натовареният със случая прокурор намерил, че не е компетентен да разгледа оплакванията и ги препратил по компетентност съгласно Закона за предотвратяване на тероризма. На 9 юли 1993 г. Административният съвет на провинция Истанбул приел, че няма основания за образуване на производство по тъжбите на г-н Дикме и У.О.

Резюме на решението на Европейския съд

I. Предварителни възражения на правителството

42. Правителството цитира решението по делото *Ахмет Садик с/у Гърция*² (15.11.1996 г., *Reports of Judgments and Decisions 1996-V*) и посочва, че във вътрешното производство никой от жалбоподателите не се е позовал, дори и в същността им, на разпоредбите на Конвенцията и/или на правата, които сега претендира пред Съда. Освен това, оплакванията на първия жалбоподател по чл. 3 и чл. 6, т. 1 и 3 били преждевременни, тъй като били обусловени от изхода на все още висящите производства в Турция. Накрая, след направените промени в турското законодателство г-н Дикме можел да подаде жалба до прокурора във връзка с твърденията си за малтретиране от полицията.

43. Правителството поддържа също така, че оплакванията на жалбоподателите по чл.чл. 3 и 5, т. 3 от Конвенцията са направени пред

² Ahmet Sadik v. Greece

Комисията след изтичането на установения 6-месечен срок за подаване на жалбата. Същото се отнасяло и за оплакването на г-н Дикме, че по време на задържането му не е имал достъп до адвокатска помощ.

44. Съдът посочва, че има компетентност да разгледа предварителни възражения от този вид, само ако държавата вече ги е направила пред Комисията, доколкото характерът им и конкретните обстоятелства го позволяват. В противен случай те се преклудират и не могат да бъдат предявени пред Съда (виж например решенията по делата *Де Вилд, Оумс и Версайп с/у Белгия*³, 18.06.1971 г., А.12, стр. 29-31, §§ 47-55 и *Чула с/у Италия*⁴, 22.02.1989 г., А.148, стр. 14, § 28). В настоящия случай, въпреки че срокът за представяне на становище по допустимостта на жалбата е удължаван два пъти, правителството не е повдигнало този въпрос до 17 октомври 1994 г., когато Комисията е приела своето решение по допустимостта.

45. Съдът отбелязва още, че основания за възражения по допустимостта могат да се появят и след обявяването на жалбата за допустима (виж например решението от 13.05.1980 г. по делото *Артико с/у Италия*⁵, А.37, стр. 13-14, § 27) или пък на правителството може да се разреши да направи своите възражения извън установения за това срок, за да се спазят принципите за състезателност и равенство на страните (виж решението *Партия на свободата и демокрацията с/у Турция*⁶ от 8.12.1999 г., ECHR 1999-VIII, § 25). Настоящият случай обаче не е такъв и възможността правителството да предяви възраженията си е преклудирана.

46. В подкрепа на позицията си правителството сочи своето писмено становище до Комисията от 31 март 1998 г., в което били изтъкнати два аргумента, съответстващи на част от горните възражения. Съдът отбелязва, че всъщност Комисията по свой почин е приканила правителството да даде становище дали оплакванията по чл. 5, т. 2 и т. 3 са направени в рамките на установения срок, като изглежда е визирала възможността да приложи предишния чл. 29 от Конвенцията, който я е оправомощавал в изключителни случаи и с квалифицирано мнозинство от две трети от членовете си да отмени своето решение, обявяващо подадената жалба за допустима. В крайна сметка разпоредба не е била приложена, поради липса на необходимото мнозинство.

47. Съгласно чл. 5, т. 4 от Протокол № 11, за заварените производства като настоящето, по които Комисията е приела доклад по предишния чл. 31 от Конвенцията след 1 ноември 1998 г. (датата на влизане в сила на Протокол № 11), се прилага старият ред. По тази причина решението на Съда следва да държи сметка за целта на чл. 29 (отм.) и по-специално на предвиденото в него квалифицирано мнозинство. Това строго изискване сочи, че нормално държавата трябва да направи своите предварителни възражения във фазата на първоначалната проверка по допустимостта, под страх от преклудирането им (виж цитираното по-горе решение по делото *Артико*).

48-49. Поради това Съдът счита, че с предявяването на предварителните възражения пред него правителството не може да възстанови загубената във фазата по допустимостта възможност за постановяване на решение с обикновено мнозинство. Да се приеме друго в случаите по чл. 5, т. 4 от Протокол № 11, би

³ De Wilde, Ooms and Versyp v. Belgium

⁴ Ciulla v. Italy

⁵ Artico v. Italy

⁶ Freedom and Democracy Party (ÖZDEP) v. Turkey, решение на Голямото отделение

било несъвместимо със структурата на Конвенцията и доброто правораздаване. Следователно, Съдът отхвърля предварителните възражения на правителството.

II. Твърдените нарушения на чл. 5 от Конвенцията

50. Първият жалбоподател твърди, че са нарушени т. 2 и т. 3 на чл. 5.

A. Твърдяното нарушение на чл. 5, т. 2

51-52. Жалбоподателят поддържа, че не е бил информиран за причините за ареста и обвиненията срещу него. Комисията и правителството считат, че не е извършено нарушение на чл. 5, т. 2 от Конвенцията.

53. Съдът припомня, че принципите относно тълкуването и прилагането на чл. 5, т. 2 в подобни случаи са установени в решението от 30 август 1990 г. по делото *Фокс, Кембъл и Хартли с/у Обединеното кралство*⁷ (А.82, стр. 19, § 40): “Т. 2 на чл. 5 съдържа основната гаранция, че всяко арестувано лице трябва да знае защо е задържано. Тази разпоредба е неразделна част от защитата, предоставена от чл. 5 – по силата на т. 2 на всяко арестувано лице трябва да бъдат обяснени на обикновен език, който да не е строго професионален и който то да може да разбере, съществените правни и фактически основания за задържането му, така че то да бъде в състояние, ако сметне за уместно, да оспори законността му пред съд, съгласно т. 4. (...) Макар че тази информация трябва да бъде дадена “незабавно”⁸ (на френски – “*dans le plus court délai*”), не е необходимо представителите на властите да направят това в самия момент на ареста. Дали съдържанието на информацията и бързината на съобщаването ѝ са достатъчни, следва да се преценява във всеки отделен случай с оглед на конкретните му особености (...)”

54-55. Съдът отбелязва, че в настоящия случай първият жалбоподател е задържан, защото при извършената полицейска проверка е представил фалшиви документи за самоличност. Като се има предвид престъпният и умишлен характер на това действие, г-н Дикме няма основания да твърди, че не е знаел защо е арестуван и отведен в местното полицейското управление в 7.30 ч. на 10 февруари 1992 г. Същото се отнася и за причините, поради които е трябвало да чака в продължение на няколко часа там и поради които след това е бил отведен в ареста на антитерористичния отдел, където е бил разпитван за истинската му самоличност. Г-н Дикме твърди още, че разпитите били започнати от служители на полицейската бригада, известна като “анти-Дев-Сол”, и че вечерта след първия разпит член на тайните служби го заплашил, като казал: “Ти принадлежиш към *Девримки Сол* и ако не ни дадеш информацията, от която се нуждаем, ще си тръгнеш оттук с краката напред.”

56. По мнение на Съда, тези думи съдържат ясно указание в какво е бил заподозрян първият жалбоподател. Като се вземат под внимание и незаконният характер на въпросната организация и причините, които г-н Дикме би могъл има, за да скрие истинската си самоличност и да се страхува от полицията (сестра му била убита при сблъсък с полицията), Съдът счита, че на този етап той би трябвало вече да е разбрал или е можел да разбере, че е заподозрян в участие в забранена от закона дейност, като тази на *Дев-Сол*. Жалбоподателят не е посочил подробности за следващите разпити, но от обвинителния акт е видно, че са му

⁷ Fox, Campbell and Hartley v. the United Kingdom

⁸ Според официалния български превод на Конвенцията. В английския текст – “promptly” (Б.ред.).

задавани въпроси относно членството в *Дев-Сол* и участието в приписвани на тази организация престъпни действия, в които е бил заподозрян. Във всеки случай, интензивността и честотата на разпитите също подсказват, че още по време на първия разпит г-н Дикме е придобил представа в какво е уличен (виж *mutatis mutandis* решението от 7.12.1999 г. по делото *Кер с/у Обединеното кралство*⁹, ж. № 40451/98). Ето защо Съдът приема, че изискването за бързина по чл. 5, т. 2 (виж *mutatis mutandis* цитираното решение *Фокс, Кембъл и Хартли*, стр. 19-20, § 42) е спазено, още повече че първият жалбоподател до известна степен е допринесъл за забавянето, като е скрил самоличността си.

57. Съобразно с това Съдът заключава, че в конкретния случай не е извършено нарушение на чл. 5, т. 2 от Конвенцията.

Б. Твърдяното нарушение на чл. 5, т. 3

1) Становища на страните

58-59. Първият жалбоподател, чиято позиция се подкрепя от Комисията, твърди, че не е изправен своевременно пред съдия или друго длъжностно лице, упражняващо съдебни функции, в нарушение на чл. 5, т. 3 от Конвенцията.

Правителството поддържа, че тежестта на престъпленията, в които е бил заподозрян г-н Дикме, са оправдавали задържането му, извършено като част от разследването на терористичната организация *Девримки Сол* и съобразено с действащия закон, който позволявал, при престъпления като членството в незаконна терористична организация, продължаване на полицейското задържане до 15 дни.

2) Преценката на Съда

60-61. Страните не спорят, че задържането на г-н Дикме от полицията е започнало в 7.30 ч. на 10 февруари 1992 г. и е приключило на 26 февруари 1992 г., когато той се е явил пред съдия от Съда по национална сигурност. Съдът отбелязва, че според правителството наложената мярка е била съобразена със закона. “Въпреки това, простият факт, че продължителността на полицейското задържане е съобразена с вътрешното право, не може да освободи властите от изискването задържаното лице своевременно да бъде изправено пред съдия, съгласно чл. 5, т. 3.”

62. Съдът взема под внимание и предоставената от правителството информация за промените в законодателството на Турция, предназначени да приведат вътрешното право в съответствие с изискванията на чл. 5, т. 3 от Конвенцията. Той подчертава обаче, че неговата задача е да разгледа конкретните факти по случая и по тази причина единственото, което ще подложи на преценка, е обстоятелството, че задържането на първия жалбоподател е продължило 16 дни, през които той изцяло е бил лишен от контакти с външния свят и не е имал достъп до съдия или друго длъжностно лице със съдебни функции.

63. В тази връзка Съдът припомня делото [*Брогън и други с/у Обединеното кралство*](#)¹⁰ (решение от 29.11.1988 г., А.145-В, стр. 33-34, § 62), по което е приел, че задържане от полицията, продължило четири дни и шест часа, нарушава

⁹ *Kerr v. the United Kingdom*

¹⁰ *Brogan and Others v. the United Kingdom*

строгите ограничения на чл. 5, т. 3, дори да има за цел предпазване на обществото от тероризъм.

В настоящия случай правителството е изтъкнало особеностите на полицейското разследване на терористични деяния, за да оправдае шестнадесетдневното задържане на жалбоподателя, но Съдът не счита тези аргументи за убедителни, поради следните причини.

“64. Съдът е приемал в редица случаи, че разследването на терористични актове несъмнено е свързано със специални проблеми за властите (виж решенията по делата *Брогън и др.*, цитирано по-горе, стр. 33, § 61; *Мъри с/у Обединеното кралство*¹¹, 28.10.1994 г., А.300-А, стр. 27, § 58; *Аксой с/у Турция*¹², 18.12.1996 г., *Reports* 1996-VI, стр. 2282, § 78; *Сакък и други с/у Турция*¹³, 26.11.1997 г., *Reports* 1997-VII, стр. 2623-24, § 44 и *Демир и други с/у Турция*¹⁴, 23.09.1998 г., *Reports* 1998-VI, стр. 2653, § 41). Това обаче не означава, че от гледна точка на чл. 5 властите имат свободата да арестуват заподозрените лица и да ги подлагат на полицейско задържане без ефективен контрол от страна на вътрешните съдилища, а в крайна сметка и от страна на надзорните органи по Конвенцията, винаги когато сметнат, че е извършено терористично престъпление.

65. По същия начин фактът, че полицейското или съдебно разследване все още не е приключило поради трудностите, свързани с тероризма и големия брой заподозрени лица, не може да освободи властите от задължението им по чл. 5, т. 3. Тази разпоредба е предназначена да се прилага именно по време на разследването и, когато е необходимо, властите трябва да разработят форми на съдебен контрол, които да са подходящи с оглед на обстоятелства, но да са съобразни с Конвенцията (виж *mutatis mutandis* решението от 15.11.1996 г. по делото *Чахал срещу Обединеното кралство*, *Reports* 1996-V, стр. 1866-67 и 1869, §§ 131 и 144, и цитираното решение *Демир и др. с/у Турция*).”

66-67. Съдът не може да се съгласи и с довода на правителството, че дългият период на задържане е бил необходим в настоящия случай, защото властите трябвало да вземат показания от заподозрените лица, за да завършат разследването по отношение на *Дев-Сол*.

“Съдът само ще подчертае важността на чл. 5 в системата на Конвенцията – той установява основно човешко право, а именно защитата на индивида от произволна намеса на държавата в неговото право на свобода. Съдебният контрол върху намесата от страна на изпълнителната власт е съществен белег на включената в чл. 5, т. 3 гаранция, предназначена да намали до минимум опасността от произвол и да защити правовия ред – “един от основните принципи на всяко демократично общество ..., на който изрично се позовава преамбюлът на Конвенцията” (виж например цитираното решение *Сакък и др. с/у Турция*, стр. 2623-24, § 44). Освен това, само своевременната съдебна намеса може да доведе до разкриване и предотвратяване на сериозни форми на малтретиране, подобни на твърдените от г-н Дикме, на опасност от каквито са изложени арестантите, особено като средство за изтръгване на самопризнания (виж *mutatis mutandis* цитираното решение по делото *Аксой*, стр. 2282, § 76).”

Съдът приема, че в настоящия случай разглежданият период на задържане не е задоволил изискването за бързина по чл. 5, т. 3 от Конвенцията и следователно е налице нарушение на разпоредбата.

¹¹ Murray v. the United Kingdom

¹² Aksoy v. Turkey

¹³ Sakik and Others v. Turkey

¹⁴ Demir and Others v. Turkey

III. Твърдяното нарушение на чл. 3 от Конвенцията

A. Твърденията за малтретиране от страна на полицията

1) Становища на страните

68-70. Жалбоподателят твърди, че през време на задържането му полицейските служители са го подложили на различни форми на физическо и психическо малтретиране, съставляващи изтезание. В своя доклад Комисията посочва медицинските заключения от 28 февруари и 4 март 1992 г. и отбелязва, че правителството не е оспорило съществуването на белезите върху тялото на г-н Дикме. Приема за установено, че тези белези са причинени в резултат на малтретирането в полицейския арест.

71-72. Правителството оспорва обвиненията на г-н Дикме. В писменото си становище и в откритото заседание по делото то дава различни обяснения за констатираните във второто медицинско заключение белези. В допълнение то поддържа, че за разлика от ситуацията по делото *Селмуни с/у Франция*¹⁵ (решение от 28.07.1999 г., ECHR 1999-V, § 24), твърденията на г-н Дикме са прекалено противоречиви и неясни, за да се приемат за правдоподобни и да се установи причинна връзка с намерените наранявания.

2) Преценката на Съда

73. Съдът припомня, че не е обвързан от заключенията на Комисията, а е свободен да направи своя преценка на фактите с оглед на всички материали по делото (виж цитираното решение по делото *Селмуни*, § 86). Подчертава, че твърденията за малтретиране трябва да бъдат подкрепени с подходящи доказателства. При установяването на фактите Съдът възприема стандарта доказаното да бъде “извън всяко основателно съмнение”, като това може да следва от едновременното съществуване на достатъчно силни, ясни и безпротиворечиви индиции (виж като най-скорошен пример решението от 6.04.2000 г. по делото *Лабита с/у Италия*¹⁶, ECHR 2000-IV, § 121).

74. Съдът разглежда твърденията на жалбоподателя, че по време на престоя в полицейския арест е бил малтретиран от полицаите с цел да му бъдат причинени физически наранявания и душевно страдание, като при това винаги е бил с превръзка на очите, а понякога и с белезници. Г-н Дикме подробно е описал изтезанията, на които бил подложен, като периодични побои, удари в гениталиите, изтезания с електрически ток, т. нар. “палестинско обесване”, заплахи, унижения и др.

75-77. Съдът отбелязва, че правителството не е отрекло въпросните инциденти, с изключение на т. нар. “палестинско обесване”, макар да е изтъкнало, че медицинските заключения не ги доказват. По отношение на твърдените физически изтезания жалбоподателите са представили доказателства – медицинските заключения от 26 и 28 февруари и 4 март 1992 г., последното от които установява около 25 белега по крайниците на г-н Дикме, свидетелстващи за различни наранявания. Съдът приема констатацията на Комисията, че тези белези са резултат от малтретирането, на което той е бил подложен по време на

¹⁵ Selmouni v. France

¹⁶ Labita v. Italy, решение на Голямото отделение

задържането му от полицията. В тази връзка Съдът взема предвид и факта, че по време на заседанието по делото правителството не е отстоявало първоначалната си теза, че тези наранявания вероятно са причинени през първите седем дни от престоя на г-н Дикме в затвора в Истанбул.

“78. Съдът подчертава отново, че когато едно лице е задържано от полицията в добро здраве, а при освобождаването му са открити наранявания, в тежест на държавата е да даде правдоподобно обяснение как са били причинени тези наранявания – в противен случай възниква очевиден проблем по чл. 3 от Конвенцията (виж например решението по делото *Селмуни*, цитирано по-горе, § 87).”

79. Съдът взема предвид, че правителството изобщо не е оспорило насилието, от което се оплаква жалбоподателят, чиито обяснения в това отношение са достатъчно точни и са потвърдени от медицинските заключения и показанията на У.О. В светлината на всички факти по делото той приема за установено, че по време на задържането му от полицията г-н Дикме е понесъл голям брой удари и други подобни форми на малтретиране, някои от които може и да не са причинили видими следи по тялото му и/или оставените белези да са изчезнали още докато е бил в ареста, като онези, които У.О. е видяла по очите му.

“80. Що се отнася до останалите твърдени прояви на насилие по отношение на първия жалбоподател и по специално тези, които са били предназначени да му причинят душевно страдание, Съдът признава, че при определени обстоятелства те могат да попаднат в приложното поле на чл. 3, макар и да не причиняват непременно медицински установими физически и психически белези.”

81. В тази връзка Съдът припомня показанията на У.О., които му дават достатъчно основание да заключи в съответствие с необходимия доказателствен стандарт, че г-н Дикме е бил държан с превръзка на очите, ако не през целия период на задържането му, то поне по време на разпитите.

82. По-нататък Съдът отбелязва, че първият жалбоподател е прекарал в полицейския арест 16 дни, през което време му е бил отказван достъп до адвокат, лекар, роднина или приятел, а също и изправяне пред съдия. Съдът отбелязва по свой почин, че през това време г-н Дикме е бил напълно незащитен – не само срещу накръняването на правото му на свобода, но и срещу осъдителното поведение на длъжностните лица и, което е още по-сериозно, срещу физически изтезания, като тези, на които е бил подложен.

83-84. Предвид констатациите в §§ 81 и 82 по-горе, Съдът не счита за необходимо да обсъжда дали останалите твърдения за психическо насилие отговарят на истината, особено при трудността те да бъдат доказани. В заключение той приема за установени фактите, разгледани в §§ 79, 81 и 82.

85. Съдът приема за недоказани твърденията на жалбоподателя, че е бил подложен на “палестинско обесване” и/или изтезания с електрически ток, тъй като липсва каквото и да е доказателство и/или практическо обяснение, което да ги подкрепя.

86-88. Съдът пристъпва към оценка на така установените факти от гледна точка на изискваната от чл. 3 степен на суровост на третирането. Той отбелязва, че първият жалбоподател не е изразил становище по този въпрос. Правителството се е позовало на Конвенцията на ООН срещу изтезанията и други форми на жестоко, нечовешко или унижително отношение или наказание, като е подчертало, че никое от медицинските заключения, посочени от г-н Дикме, не свидетелствало за третиране, което може да бъде определено като изтезание по смисъла на тази

конвенция. Според Комисията насилието, на което е бил подложен г-н Дикме, може да бъде упражнено само умишлено за изтръгване на информация или самопризнания и следва да бъде квалифицирано като изтезание, като се има предвид и цялостната атмосфера на принуда.

“89. Както Съдът е приемал по много поводи, чл. 3 охранява една от най-основните ценности на демократичните общества. Дори и в най-трудни обстоятелства, като борбата срещу тероризма и организираната престъпност, Конвенцията забранява по един абсолютен начин изтезанията и нечовешкото или унижително отнасяне или наказание. За разлика от повечето материални разпоредби на Конвенцията и протоколи №№ 1 и 4, чл. 3 не предвижда никакви изключения и дерогирането му на основание [чл. 15, т. 2](#) не е разрешено дори в случай на извънредно положение, застрашаващо съществуването на нацията (виж цитираното решение *Селмуни*, § 95).

90. Съдът подчертава отново, че използването на физическа сила по отношение на лишено от свобода лице, ако такава не е била абсолютно необходима поради собственото му поведение, унижава човешкото достойнство и по принцип съставлява нарушение на правото, установено в чл. 3 (виж пак там, § 99). В тази връзка нуждите на разследването и безспорните трудности, присъщи на борбата срещу тероризма, не могат да оправдаят ограничаването на защитата, която трябва да се осигури по отношение на физическия интегритет на индивидите (виж *mutatis mutandis* решението от 4.12.1995 г. по делото [Рибич с/у Австрия](#)¹⁷, А.336, стр. 26, § 38). Не бива да се забравя също така, че забраната за изтезания и нечовешко или унижително отнасяне или наказание е абсолютна и не зависи от поведението на жертвата, а когато се касае за задържани от властите лица – и от характера на твърдяното престъпление (виж *mutatis mutandis* цитираното решение *Лабита*, § 119).”

91. Съдът счита, че нанесените на г-н Дикме удари са били в състояние да му причинят физически и душевни болки или страдания, които неминуемо са се обострили в резултат на пълната му изолираност и допълнителния фактор, че е бил с превръзка на очите. Следователно, жалбоподателят е бил подложен на третиране, способно да породи у него чувства на страх, безпокойство и уязвимост. Това е било в състояние да го унижи и пречупи неговата съпротива и воля.

92. Съобразно с това Съдът счита, че упражненото върху първия жалбоподател насилие е било едновременно нечовешко и унижително.

В решението си по делото *Селмуни* той е приел в съответствие с принципа, че Конвенцията е “жив инструмент и трябва да се тълкува според съществуващите в момента условия”, че определени действия, които в миналото са квалифицирани като “нечовешко и унижително отнасяне”, а не като “изтезание”, в бъдеще могат да бъдат определени по различен начин (виж решението по делото *Селмуни*, § 101): “... [И]зискваният все по-висок стандарт в областта на защитата на човешките права и основните свободи съответно и неминуемо налага по-голяма строгост при оценката на нарушенията на основните ценности на демократичното общество”. Ето защо, остава да се прецени дали отношението към г-н Дикме може да бъде определено като изтезание.

93. Съдът обръща внимание на разграничението между понятията изтезание и нечовешко или унижително отнасяне, което чл. 3 прави очевидно с цел да се придаде специално значение на целенасоченото нечовешко отнасяне, което причинява много сериозни и жестоки страдания (пак там, § 96).

¹⁷ Ribitsch v. Austria

94. Съдът отбелязва, че подобно разграничение се съдържа и в чл. 1 от [Конвенцията на ООН срещу изтезанията и други форми на жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или наказание](#). Както вече е приемал по предишни дела, критерият за “суровост”, който се съдържа там, подобно на заложената в чл. 3 от Европейската конвенция “минимална степен на суровост”, е относителен. Той зависи от всички обстоятелства по случая, като продължителността на третирането, неговите физически и/или душевни последици, а в някои случаи и пола, възрастта и душевното състояние на жертвата (виж например цитираното решение *Лабита*, § 120).

95. В настоящия случай жалбоподателят безспорно е изпитвал постоянна физическа болка и безпокойство, дължащи се на несигурността относно съдбата му и на побоите по време на дългите разпити, провеждани през цялото време. Съдът счита, че той умишлено е бил подложен на такова третиране от служители на държавата при изпълнение на служебните им задължения, с цел да изтръгнат самопризнания или информация за престъпленията, в които е бил заподозрян.

96-97. При тези обстоятелства Съдът намира, че упражненото върху първия жалбоподател насилие, като цяло и предвид неговата цел и продължителност, е било особено сериозно и жестоко и е било годно да му причини силна болка и страдание. Поради това то съставлява изтезание по смисъла на чл. 3 от Конвенцията и следователно в това отношение е налице нарушение на разпоредбата.

Б. Разследванията, проведени от националните власти

98-100. Според адвоката на жалбоподателите, г-н Дикме не е получил ефективна правна защита от процедурна гледна точка, тъй като съдебните власти не провели достатъчно детайлно разследване на неговите твърдения за малтретиране. Правителството поддържа, че тези твърдения са били прекалено неопределени, за да съставляват “оплакване” пред властите. Комисията не е намерила за необходимо да разгледа този аспект на случая.

“101. Както Съдът вече е приемал, при наличието на защитимо твърдение на дадено лице, че докато е било във властта на полицията или друга подобна държавна институция е претърпяло третиране, противоречащо на чл. 3, то тази разпоредба, разгледана във връзка с общото задължение на държавата по [чл. 1](#) от Конвенцията да осигури “на всяко лице под [нейна] юрисдикция правата и свободите, определени в ... тази конвенция”, изисква имплицитно провеждането на ефективно официално разследване. Подобно на изискваното от [чл. 2](#) разследване, и това разследване трябва да бъде в състояние да доведе до откриване и наказване на виновните. В противен случай общата правна забрана за изтезания и нечовешко или унижително отнасяне и наказание би била неефективна на практика, въпреки фундаменталното ѝ значение, и в някои случаи би било възможно държавни служители да накърнят фактически безнаказано правата на лицата, които се намират под техен контрол (виж решенията по делата *Лабита*, цитирано по-горе, § 131, и [Асенов и други с/у България](#)¹⁸, 28.10.1998 г., *Reports* 1998-VIII, стр. 3290, § 102).”

В тази връзка Съдът припомня извода си, направен наскоро в решението от 27 юни 2000 г. по делото *Илхан с/у Турция*¹⁹, че “изискването на чл. 13 от Конвенцията всяко лице, което има защитимо твърдение за нарушение на чл. 3, да

¹⁸ Assenov and Others v. Bulgaria

¹⁹ İlhan v. Turkey, решение на Голямото отделение

разполага с ефективно средство за защита осигурява по принцип както обезщетяването на жалбоподателя, така и нужните процедурни гаранции срещу злоупотреби от страна на длъжностни лица. ... Ето защо, дали е уместно или необходимо Съдът да констатира процедурно нарушение на чл. 3, ще зависи от обстоятелствата по конкретния случай” (ЕCHR 2000-VII, § 92).

“Съобразно с това, като има предвид всички обстоятелства по делото и по-специално факта, че жалбоподателят не се е позовал на чл. 13 от Конвенцията, Съдът счита, че би следвало да разгледа оплакванията за липса на ефективно разследване в светлината на чл. 3.”

102-103. В случая е било проведено разследване по повод оплакването на г-н Дикме и задачата на Съда е да провери дали то е било ефективно. Разследването е започнало на 27 ноември 1992 г., а на 8 декември натовареният с него прокурор е бил уведомен за подаването на официална жалба. Два дни по-късно той е приел, че не разполага с компетентност да разгледа случая и го е отнесъл пред Административния съвет на провинция Истанбул, който на 9 юли 1993 г. е постановил, че няма достатъчно основания за образуване на производство. Съдът изказва съжалението си, че правителството не е било в състояние да представи изисканите документи от досието по оплакването на г-н Дикме или да обясни какви стъпки са предприели административните и съдебните власти след решението от 9 юли 1993 г. Във всеки случай, повече от осем години след инцидента не изглежда разследването да е постигнало някакви видими резултати и длъжностните лица, отговорни за установеното с медицински свидетелства малтретиране, все още не са идентифицирани.

104. При тези обстоятелства Съдът счита, че няма друг избор освен да направи извода, че не е проведено щателно и ефективно разследване по защитимото твърдение на първия жалбоподател, че е бил малтретиран по време на задържането му в полицията. Съобразно с това той приема, че в това отношение е извършено нарушение на чл. 3 от Конвенцията.

V. Твърдяното нарушение на чл. 6 от Конвенцията

105. Първият жалбоподател твърди, че е бил лишен от справедлив процес пред Съда по национална сигурност в Истанбул, тъй като по време на задържането му от полицията му е бил отказан достъп до адвокат, което е довело до нарушение на чл. 6, т. 1 и т. 3, б. “с” от Конвенцията.

106. Като се позовава на цитираното решение по делото [Артико](#) и на решението от 13 юни 1979 г. по делото [Маркс с/у Белгия](#)²⁰ (А.31), Комисията подчертава, че нарушение на чл. 6, т. 3, б. “с” е възможно дори когато обвиненото лице не е претърпяло действителни вреди. Тя е на мнение, че отказът на властите да предоставят на г-н Дикме достъп до адвокатска помощ съставлява нарушение на правото му на справедливо гледане на делото, и се мотивира по-специално с факта, че полицаите са изтъргнали самопризнанията му с изтезания.

107. Правителството оспорва заключенията на Комисията. Като се позовава на решението по делото [Джон Мъри с/у Обединеното кралство](#)²¹ от 8 февруари 1996 г., *Reports* 1996-I, то поддържа, че жалбата е преждевременна и следва да се обяви за недопустима.

²⁰ Marckx v. Belgium

²¹ John Murray v. the United Kingdom

108. Съдът припомня заключенията си по делата *Имбриошиа с/у Швейцария*²² (решение от 24.11.1993 г., А.275, стр. 13, § 36) и цитираното *Джон Мъри с/у Обединеното кралство*, че чл. 6 е приложим дори във фазата на полицейското разследване, а т. 3 е един от елементите на уреденото в т. 1 понятие за справедлив процес в наказателното производство и може да намери приложение и преди случаят да бъде отнесен пред съд, ако и доколкото е вероятно справедливостта на съдебното производство да бъде сериозно засегната от началните пропуски при изпълнението разпоредбата.

109. По тези дела Съдът е приел също така, че начинът, по който чл. 6, т. 3, б. “с” се прилага по време на предварителното разследване, зависи от специфичните особености на производството и от конкретните обстоятелства по случая. За да се прецени дали е постигната целта на чл. 6 – справедливо гледане на делото, проведеното по случая производство трябва да се разгледа в целостта му (пак там, респективно стр. 13-14, § 38; и стр. 54-55, § 63).

110-111. По въпроса дали невъзможността жалбоподателят да се консултира с адвоката си по време на задържането му от полицията е накърнила справедливостта на производството като цяло Съдът отбелязва най-напред, че турското законодателство явно не отдава значение на самопризнанията, направени по време на разследването, но отречени при съдебното гледане на делото, и не свързва с тях последици, които да са решаващи за успеха на защитата (виж цитираното решение *Джон Мъри*, стр. 54-55, § 63). Още по-важно е, че в настоящия случай касационният съд е отменил присъдата на жалбоподателя, като е приел, че в нея Съдът по национална сигурност не е направил надлежна оценка на доказателствата по всяко едно от обвиненията и не е ясно дали установените факти са релевантни и дали подкрепят направените заключения. Той е върнал делото на Съда по национална сигурност, където то все още е висящо.

При тези обстоятелства Съдът заключава, че не е в състояние да извърши цялостна преценка на производството срещу г-н Дикме и не може да прави предположения за неговия изход. Поради това приема, че не е налице нарушение на чл. 6, т. 1 и т. 3, б. “с” от Конвенцията.

VI. Твърдяното нарушение на чл. 8 от Конвенцията

113-114. Както и в производството пред Комисията, вторият жалбоподател, г-жа Дикме, твърди пред Съда, че е жертва на нарушение на правото на зачитане на семейния живот по смисъла на чл. 8. Турските власти не й позволили да се види със сина си в последния ден на Рамадан през 1992 г., без да отдадат значение на факта, че му предстои да бъде съден за престъпление, наказуемо със смърт. Комисията, чиято позиция се споделя от правителството, счита, че не е извършено нарушение на разпоредбата, тъй като жалбоподателката не е обосновала оплакването си в достатъчна степен.

115. Съдът смята, че може да разгледа опитите на жалбоподателката да се срещне със своя син в светлината на чл. 8 от Конвенцията. Страните не са изложили доводи в противен смисъл.

116. Що се отнася до това дали отказът на властите съставлява “намеса” по смисъла на чл. 8, Съдът отбелязва, че по времето на събитията г-жа Дикме е живеела във Виена, както и понастоящем. Тя е направила само един опит да посети сина си в затвора, по всяка вероятност възползвайки се от пътуването си

²² *Imbrioscia v. Switzerland*

до Турция за мюсюлманския празник Рамадан. Тъй като не е дала по-подробни сведения във връзка с жалбата си, Съдът не знае причините, поради които ѝ е било отказано свиждане. Освен това, тя не се е оплакала пред властите от този отказ и едва ли сега може да се оплаква от пропуска им да преразгледат решението си. Не може и да ги обвини, че при този отказ не са взели предвид силната болка, която вероятността синът ѝ да бъде осъден на смърт може да ѝ е причинила, тъй като е посетила затвора на 11 юни 1992 г., а обвинителният акт, с който прокурорът за първи път е поискал смъртна присъда, е от 7 септември с.г.

“117. Съдът подчертава отново, че при преценката на задълженията на държавите по чл. 8 във връзка с посещенията в затвора следва да се държи сметка за обичайните и разумни изисквания на лишаването от свобода и за произтичащата от това степен на дискреция, която трябва да бъде позволена на националните власти при регулирането на контактите на затворника със семейството му (виж решенията по делата [Бойл и Райс с/у Обединеното кралство](#)²³, 27.04.1988 г., А.131, стр. 29, § 74; [Силвър и други с/у Обединеното кралство](#)²⁴, 25.03.1983 г., А.61, стр. 38, § 98; *mutatis mutandis* [Голдър с/у Обединеното кралство](#)²⁵, 21.02.1975 г., А.18, стр. 21-22, § 45 и [Шьоненбергер и Дурма с/у Швейцария](#)²⁶, 20.06.1988 г., А.137, стр. 13, § 25).”

118-119. Дори да се допусне, че действията, от които се оплаква жалбоподателката, могат да бъдат разглеждани като “намеса”, нищо не сочи държавата да е превишила по някакъв начин свободата на преценка, с която разполага. Следователно, не е извършено нарушение на чл. 8 от Конвенцията.²⁷

Жалбоподателите не претендират обезщетение за имуществени вреди. Съдът определя по справедливост обезщетение за претърпените от първия жалбоподател немуществени вреди в размер на 200 000 френски франка. Присъжда на двамата жалбоподатели 10 000 френски франка за разноски в производството в Страсбург.

²³ Boyle and Rice v. the United Kingdom

²⁴ Silver and Others v. the United Kingdom

²⁵ Golder v. the United Kingdom

²⁶ Schöenenberger and Durmaz v. Switzerland

²⁷ Решението е единодушно по всички повдигнати въпроси и текстове от Конвенцията.